

„SIŁA **ES** I SPOŁĘCZNIE ODPOWIEDZIALNYCH ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH” - AKTUALIZACJA

SPIS TREŚCI

1. O nas - tytułem wprowadzenia
2. Dolnośląska Ekonomia Społeczna – rozprawka o zlecaniu
3. Dlaczego ekonomia społeczna, to nie tylko (i nie wszystkie) organizacje pozarządowe? Rola „dobrego klimatu” w rozwoju lokalnej ekonomii społecznej.
4. Po co zjadać zęby na współpracy, kiedy można: sobie, samemu i dla siebie? I dlaczego podmioty ekonomii społecznej powinny być „naturalnym” realizatorem usług użyteczności publicznej?
5. Społecznie odpowiedzialne zakupy i realizowane usługi. Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych. Jak to robić żeby było prawidłowo, z sensem i pożytkiem?
6. Na zakończenie. Komu zlecać? Gdzie szukać potencjalnych wykonawców? Dolnośląski rynek ekonomii społecznej.

1. O nas – tytułem wprowadzenia

Jednym z zadań Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej jest rozwijanie ekonomii społecznej (DES) na terenie województwa. Od 2015 roku Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej prowadzi działania w ramach projektów pozakonkursowych (dedykowanych regionalnym ośrodkom polityki społecznej) z obszaru tzw. włączenia społecznego – wspierania gospodarki społecznej. W działaniach realizowanych najpierw w „Koordynacji ekonomii społecznej w województwie dolnośląskim” (w latach 2015-2018), a obecnie w „Dolnośląskiej Ekonomii Społecznej” (lata 2019-2022) udział wzięło ponad 700 osób z przeszło 300 podmiotów (w tym ponad połowę podmiotów stanowią jednostki samorządu terytorialnego). Zatem regionalna - dolnośląska ekonomia społeczna, stała się bez wątpienia wspólnym tematem, a w rezultacie wspólną sprawą przedstawicieli sektorów publicznego, społecznego/pozarządowego, biznesu oraz nauki.

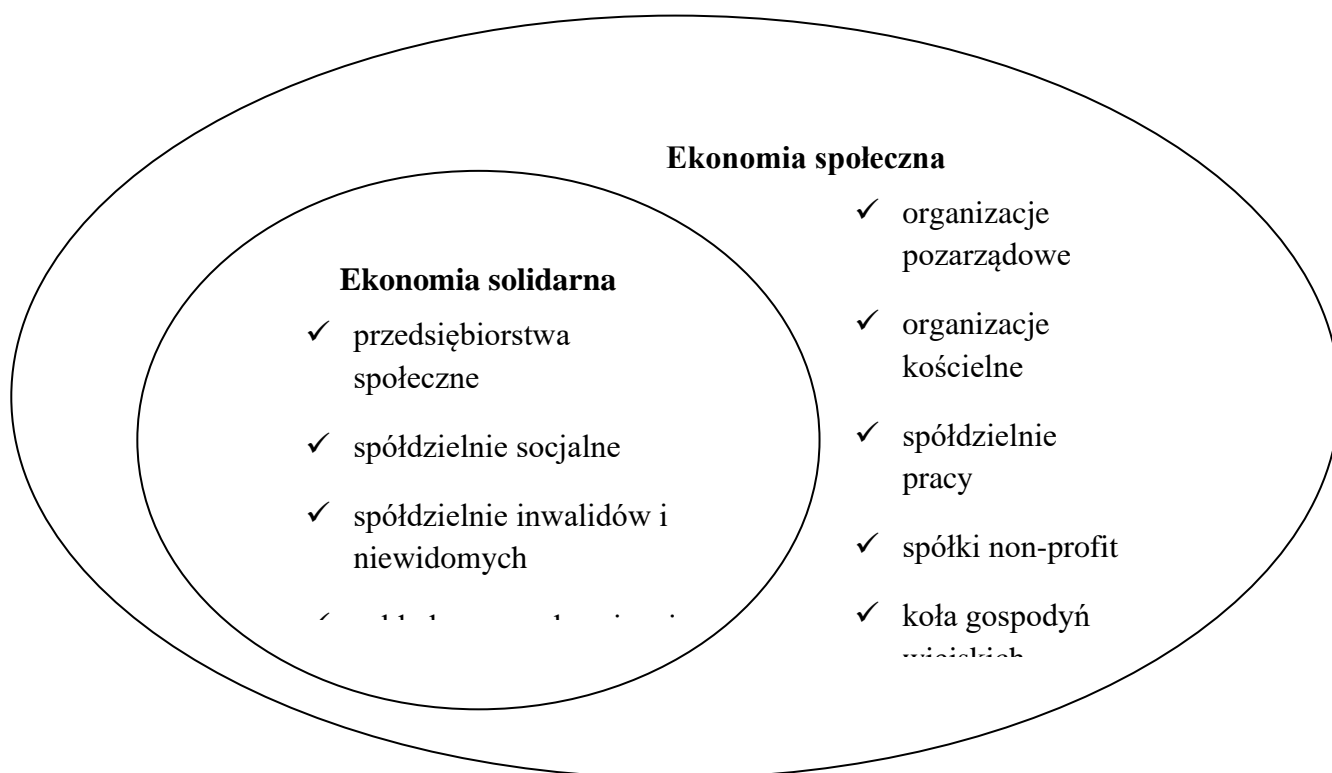
Ze względu na różnorodność klasyfikacji przedmiotowych i podmiotowych, w tym form prawnych i celów działalności podmiotów tworzących spektrum ekonomii społecznej i ekonomii solidarnej, na potrzeby niniejszej publikacji posłużymy się terminem „podmioty społeczne” – wtedy, kiedy będzie mowa o wszystkich podmiotach, które spełniają przesłanki definicji „ekonomii społecznej” zawartej w dokumencie rządowym pn. „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia solidarności społecznej” (w skrócie KPRES) .

Zgodnie z tą definicją: „ekonomia społeczna – to sfera aktywności obywatelskiej i społecznej, która przez działalność gospodarczą i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu”¹.

¹ https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/download/files/EKONOMIA_SPOLECZNA/KPRES.pdf

W aktualnej wersji KPRES termin „ekonomia społeczna” został rozszerzony i uzupełniony o pojęcie ekonomii solidarnej rozumianej jako część ekonomii społecznej, której podstawowym celem jest aktywizacja zawodowa i integracja społeczna, w tym reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, oraz rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych².

Poniżej zamieszczona grafika, zaczerpnięta z KPRES przedstawia obszary ekonomii społecznej, w tym ekonomii solidarnej i przynależne do nich kategorie podmiotów.

Dzięki środkom finansowym płynącym z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego możemy realizować to zadanie w większym zakresie oraz na szerszą skalę.

Pojęcie specyfiki i roli ekonomii społecznej w procesach rozwoju lokalnego, a zwłaszcza kooperacji podmiotów społecznych, w tym podmiotów ekonomii społecznej (dalej

² https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/download/files/EKONOMIA_SPOLECZNA/KPRES.pdf

s.12.

zwane: PES), przedsiębiorstw społecznych (dalej zwane: PS), organizacji pozarządowych (dalej zwanych: NGO) z sektorem publicznym, w tym, w szczególności samorządowym, wymagają długoterminowej edukacji i tworzenia „przyjaznej” przestrzeni do współpracy. Działania, które prowadzimy, to m.in.:

- tworzenie klastrów, sieci branżowych PES i PS dla wzmocnienia w szczególności ich „grupowego” potencjału biznesowego;
- wsparcie samorządów w stosowaniu społecznie odpowiedzialnych zamówień, sposobów zlecenia usług i prowadzenia polityki zakupowej, z uwzględnieniem zawężeń i preferencji dla PES i wykonawców prowadzących reintegrację społeczno-zawodową grup osób marginalizowanych, zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- współpraca z podmiotami wspierającym dolnośląskie podmioty społeczne, w szczególności z certyfikowanymi ośrodkami wsparcia ekonomii społecznej (dalej zwanych: OWES³), w celu tworzenia komplementarnej oferty m.in. dla podmiotów społecznych;
- wspieranie podmiotów reintegracyjnych (do których zaliczamy: zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zawodowej) w rozwiązywaniu ich trudności i ułatwianiu współpracy pomiędzy nimi;
- współpraca międzysektorowa na rzecz ekonomii społecznej (sektor publiczny, społeczny/pozarządowy, biznesu i nauki) np. na rzecz realizacji wspólnych inicjatyw wzmacniających ekonomię społeczną – jako przykład nowatorska inicjatywa pn. Akademia BIZnES CLASS;
- nadawanie Znak Jakości Zakup Prospołeczny dla podmiotów społecznych, świadczących usługi wysokiej jakości oraz rozwijanie marki znaku;
- tworzenie ciał konsultacyjno - doradczych, wpływających na polityki publiczne dotyczących sfer ważnych dla ekonomii społecznej, w szczególności Dolnośląskiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej;

³ których kluczową rolę jest tworzenie i wspieranie podmiotów ekonomii społecznej m.in. poprzez przyznawane dotacje

- współtworzenie i monitorowanie istotnych dla ekonomii społecznej regionalnych dokumentów np. Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej czy „Pakietu Rekomendacji dotyczącego obszaru Ekonomii Społecznej w województwie dolnośląskim”;
- promowanie dolnośląskich podmiotów ekonomii społecznej, ich działalności, ofert produktów i usług podczas różnego rodzaju spotkań, warsztatów, forów, seminariów eksperckich, konferencji, targów na szczeblach lokalnych, regionalnych czy ponadregionalnych;
- upowszechnianie dobrych praktyk poprzez organizację wizyt studyjnych;
- upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej i podmiotach społecznych oraz dobrych praktyk na łamach wydawanych publikacji („Siła Ekonomii Społecznej i Społecznie Odpowiedzialnych Zamówień”, „Dolnośląskie Samorządy Przyjazne Ekonomii Społecznej”, „Przewodnik po Dolnośląskich Dostawcach Społecznych”, „Przewodnik po Dolnośląskich Podmiotach Zatrudnienia Socjalnego” oraz poprzez stronę internetową kupujespoecznie.pl;

organizowanie form wsparcia dla przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej (PES), przedsiębiorstw społecznych (PS) organizacji pozarządowych, działających w obszarze integracji i pomocy społecznej (NGO), instytucji wspierających ekonomię społeczną, przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, w tym ich kierowników (JST), przedstawicieli nauki i biznesu.

Jednym z tematów, szczególnie mocno akcentowanym i istotnym dla rozwoju ES, była edukacja w zakresie stosowania rozwiązań prawnych, dotyczących współpracy finansowej pomiędzy podmiotami publicznymi, a sektorem ekonomii społecznej. Mowa o stosowaniu, przede wszystkim, społecznie odpowiedzialnych zamówień, aspektów społecznych, w tym klauzul społecznych w procedurach zamówieniowych- i tych, w których stosuje się tryby prawa zamówień publicznych (dalej: PZP) jak i tych, w których zastosowanie znajdują inne przepisy czy regulacje wewnętrzne. W związku z powyższym, sami stosujemy zamówienia społecznie odpowiedzialne, tworząc dla nich miejsce już na etapie tworzenia własnej polityki zakupowej, jako jednostki sektora finansów publicznych i później, podczas realizowanych procedur udzielania zamówień. Biorąc pod

uwagę specyfikę naszej działalności i związane z nią potrzeby zakupowe, dotychczas preferowaliśmy PES przy udzielaniu zamówień na usługi cateringowe, sprzątania, poligraficzne (opracowania graficzne materiałów, składy i wydruki publikacji), produkcji materiałów szkoleniowych, czy też organizacji wizyt studyjnych w obszarze ES. Mamy zatem spore doświadczenie, nie tylko w stosowaniu zamówień dedykowanych tylko dla podmiotów społecznych szczególnej kategorii i wykonawców prowadzących integrację społeczno-zawodową (klauzula zastrzeżona), ale również w stosowaniu tzw. klauzul prozatrudnieniowych i pracowniczych, uwzględnianiu kryteriów społecznych w kryteriach oceny ofert czy też prowadzeniu zamówień zawężonych do spółdzielni socjalnych. Dzięki temu udało nam się nawiązać współpracę z wieloma podmiotami społecznymi, o zróżnicowanej formie prawnej (spółdzielnie socjalne, zakłady aktywności zawodowej, fundacje i stowarzyszenia, przedsiębiorstwa społeczne) i lepiej poznaliśmy ich specyfikę działalności, funkcjonowania jako wykonawców zamówień publicznych.

W ramach działań koordynacyjnych ekonomii społecznej w naszym regionie upowszechniamy rozwiązania z obszaru współpracy finansowej pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a podmiotami społecznymi. Zainteresowanym tematyką przedstawicielom samorządów i ekonomii społecznej służymy wiedzą podczas spotkań grupowych i doradztwa indywidualnego.

Niniejsza publikacja stanowi przyczynek do dyskusji, głównie nad rolą sektora ekonomii społecznej na poziomie gminy i powiatu, a co za tym idzie, nad ideą społecznie zaangażowanego samorządu. Samorządu, który potrafi umiejętnie bazować na lokalnych zasobach ekonomii społecznej, zlecać zamówienia podmiotom ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwom społecznym, a także dostrzega walor w budowaniu własnej infrastruktury ES.

1. Dolnośląska Ekonomia Społeczna

– rozprawka o zlecaniu

Z zebranych przez nas informacji, wynika że stosowanie w województwie dolnośląskim zamówień społecznie odpowiedzialnych, w tym, przede wszystkim, klauzul społecznych oraz uwzględnianie aspektów społecznych w zamówieniach publicznych (mowa tu głównie o zapisach w dokumentacji przetargowej zawężających „typ” wykonawców ubiegających się o zamówienie publiczne do podmiotów reprezentujących sektor ekonomii społecznej) jest wciąż niewystarczające. Pomimo, że stosowanie powyższych rozwiązań jest upowszechniane w procedurach związanych z wydatkowaniem środków publicznych, zwłaszcza wśród JST od lat, to wciąż tak jak na Dolnym Śląsku, jak i w całym kraju, odsetek zamówień publicznych z zastosowaniem ww. rozwiązań, „dedykowanych” dla ES, jest marginalny w stosunku do ogólnej liczby dokonywanych przez samorządy zamówień. Co prawda, na przestrzeni ostatnich lat odsetek zamówień z wykorzystaniem rozwiązań prospołecznych zwiększył się, niemniej jednak lwia część zamówień trafia do podmiotów komercyjnych (na potrzeby niniejszej publikacji pod tym pojęciem rozumiemy podmioty gospodarcze, dla których osiągnięcie celów społecznych równoległe z celami gospodarczymi w prowadzonej działalności jest strategicznie obojętne a same podmioty nastawione są na zysk) . Z perspektywy kilku lat promowania przez DOPS zamówień społecznie odpowiedzialnych i edukowania pracowników JST w tym obszarze, dzielimy się swoimi doświadczeniami i obserwacjami m.in. w publikowanym corocznie dokumencie zawierającym pakiet rekomendacji dotyczący obszaru ekonomii społecznej . Poniżej fragmenty ostatniego wydania pt. „Pakiet rekomendacji dotyczący obszaru ekonomii społecznej w województwie dolnośląskim za rok 2021”⁴:

1. Z każdym rokiem rośnie wśród JST zainteresowanie zlecaniem usług (w tym usług użyteczności publicznej) PES, w tym podmiotom o charakterze reintegracyjnym, z zastosowaniem klauzul społecznych i społecznie odpowiedzialnych zamówień. Świadczy to o coraz większej świadomości pracowników JST w zakresie korzyści

społecznych i ekonomicznych wynikających z aktywizacji zawodowej osób zagrożonych lub doświadczających wykluczenia, w tym osób z niepełnosprawnościami. Problemem w rozwijaniu powyższej współpracy jest częściowa rozbieżność pomiędzy potrzebami jakie wskazują JST a branżami, w których powstają PES na terenie województwa.

2. Najbardziej korzystną sytuacją jest powstawanie PES pod konkretne potrzeby JST. Z różnych względów tak się często nie dzieje. Po pierwsze branże, w których powstają PES podyktowane są możliwościami i kompetencjami konkretnych uczestników, które nie zawsze wpisują się w zapotrzebowanie JST. Z drugiej strony, współpraca OWES z JST, której wynikiem miałyby być założenie PES pod konkretne potrzeby z gwarancją zlecenia zadań jest procesem długotrwałym, a projektowy charakter przyznawania dotacji wymaga od OWES szybkiej realizacji wskaźników. Dobrymi przykładami powyższej współpracy jest OWES subregionu wałbrzyskiego, dzięki wsparciu którego w 2018 r. powstały 3 podmioty: -Przedsiębiorstwo Społeczne 7niebo Sp. z o. o., Spółdzielnia Socjalna Nasze Wsparcie i Spółdzielnia Socjalna Zielony Zakątek, ściśle współpracujące z JST. Wyżej wymienione. podmioty nadal z powodzeniem realizują swoje działania. Spółdzielnia Nasze
3. Na mapie dolnośląskiej ES zdecydowanie mało jest podmiotów ES tworzonych przez samorządy lub powoływane z udziałem samorządów (tzw. „mieszanych” tworzonych przez samorząd i PES). Do końca 2019 r. tylko jeden samorząd deklarował członkostwo w spółdzielni socjalnej, co stawia województwo dolnośląskie na ostatnim miejscu w stosunku do pozostałych województw. Temat ten jest upowszechniany w ramach działań DOPS oraz inicjowany przez przedstawicieli ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (OWES). Na Dolnym Śląsku nie funkcjonuje taki rodzaj spółdzielni socjalnej, która osiągałaby znaczące sukcesy, co można byłoby upowszechniać w ramach dobrej praktyki innym dolnośląskim samorządom. Prawdopodobnie powołanie i sukces takiego „samorządowego” podmiotu ES spowodowałby większe zainteresowanie dolnośląskich samorządowców oraz liderów ES – tą formą prawną. Przedsiębiorstwa społeczne powoływane dokładnie „pod” realizację usług użyteczności publicznych, w tym usług społecznych przez i z udziałem samorządów są oczekiwany i niezwykle ważnym elementem z perspektywy rozwoju ekonomii społecznej na Dolnym Śląsku. Natomiast stosowanie przez samorządy społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych, zwłaszcza zamówień preferujących PES jako Wykonawców, zależy od liczby, rodzaju, charakteru działalności oraz zasobów PES (zwykle lokalnych) jako potencjalnych Wykonawców dostaw produktów czy usług.

Wydaje się, że ostatnie zdanie wyżej przytoczonego fragmentu – stanowi niejako punkt wyjścia do dyskusji nad problemem stosowania zamówień społecznie odpowiedzialnych, zwłaszcza tych z preferencjami dla PES. Niejednokrotnie przedstawiciele samorządów byłiby skłonni stosować w procedurach prowadzonych zamówień zawężenia i wspomniane „ułatwienia” dla PES – o ile byłby w ich społeczności lokalnej podmioty ES dostarczające zamawiane przez JST usługi, czy produkty. Z naszej wiedzy wynika, że jeśli w danej społeczności lokalnej działa PES o adekwatnym potencjale (jako Wykonawca), który współpracuje z samorządem na różnych polach (np. realizując zadania publiczne na mocy ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie) oraz aktywnie ubiega się o realizację zamówień publicznych – czy to z zastosowaniem trybów ustawy PZP, ustawy o finansach publicznych, czy też ustawy o spółdzielniach socjalnych. To w tej sytuacji samorzady, co do zasady, będą przychylnie ES – ponieważ, od strony zamawiającego, kluczową kwestią jest dokonanie zamówienia publicznego zgodnie z obowiązującym prawem oraz bezproblemowe rozliczenie wykonawcy z realizacji zawartej umowy na wykonanie zamówienia publicznego. Można też dodać, że dla JST „pewny” (w domyśle znany i sprawdzony a najlepiej lokalny) PES jako realizator umowy, przynosi dodatkową korzyść, przede wszystkim dlatego, że poprzez zatrudnienie do realizacji zamówienia mieszkańców danej gminy, aktywizuje społecznie i zawodowo lokalne grupy zagrożone wykluczeniem społecznym (najczęściej osoby najdalej oddalone od rynku pracy, które często nie utrzymałyby zatrudnienia w podmiocie komercyjnym). Tabela zamieszczona pod niniejszym fragmentem tekstu przedstawia zestawienie liczbowe PES w naszym regionie, w podziale na subregiony. Podział terytorialny na subregiony (wrocławski, wałbrzyski, legnicko-głogowski i jeleniogórski) jest podyktowany właściwością działania akredytowanych ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (czyli wspomnianych już OWES). Działalność OWES prowadzona jest w oparciu o System akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej AKSES. W ramach swoich zadań OWES realizują:

1. Usługi animacji lokalnej poprzez:

- pobudzenia aktywności osób, grup i instytucji w przestrzeni publicznej,

- ożywienia społeczności lokalnej poprzez inicjowanie różnego rodzaju aktywności, polegających na pracy z grupami w środowisku lokalnym, mających szczególnie na celu aktywizację zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem.
2. Usługi rozwoju ekonomii społecznej poprzez:
- inicjowanie tworzenia nowych PS, tworzonych zarówno przez osoby fizyczne jak i osoby prawne (organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego),
 - ekonomizowanie organizacji pozarządowych (podjęcie nieodpłatnej i odpłatnej działalności pożytku publicznego, podjęcie działalności gospodarczej), wsparcie przekształcenia przedsiębiorstwa (organizacji pozarządowej prowadzącej działalność gospodarczą, spółdzielni, spółki) w PS, wsparcie tworzenia i funkcjonowania integracyjnych PES.
3. usługi wsparcia przedsiębiorstw społecznych poprzez:
- realizację usług wsparcia istniejących PS z zakresu finansów, podatków, planowania strategicznego, marketingu, zasobów ludzkich oraz społecznych (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw lokalnych),
 - przyznawanie dodatkowego wsparcia związanego z wdrażaniem innowacji lub planów rozwoju,
 - świadczenie usług służących wzmocnieniu PES/PS oraz ich liderów w procesie reintegracji społeczno-zawodowej pracowników.

Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej przekazują dotacje finansowe na tworzenie nowych przedsiębiorstw społecznych (PS) i wsparcie w rozwoju już istniejących PS (finansowanie nowych miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym). Dodatkowo OWES są najbliższej „swoich” samorządów prowadząc działania animacyjne. Można zatem pokusić się o stwierdzenie, że są bardzo ważnym, jeśli nie kluczowym, ogniwem w procesie rozwoju ES i branżowego „profilowania” wspieranych PES i PS.

Tabela 1. Rozkład liczbowy PES w podziale na subregiony (stan na 30.12.2021 r.)-
źródło dane własne DOPS

Podmiot Ekonomii Społecznej	Subregion wrocławski i m. Wrocław	Subregion wałbrzyski	Subregion legnicko-głogowski	Subregion jeleniogórski
spółdzielnie socjalne	43 (*12)	46 (*16)	13 (*5)	11 (*4)
w tym spółdzielnie socjalne osób prawnych	2	2		1
spółdzielnie pracy	52 (*36)	20 (*17)	13 (*12)	22 (*19)
spółdzielnie inwalidów i niewidomych	12 (*8)	8 (*6)	3 (*3)	8 (*6)
centra integracji społecznej	1	5		1
kluby integracji społecznej	3	4		5
zakłady aktywności zawodowej	3	3		2
warsztaty terapii zajęciowej	10	13	14	11
spółki non-profit	3	4	14	5
koła gospodyń wiejskich (posiadające osobowość prawną)	161	99	53	61
w tym przedsiębiorstwa społeczne tj. ww. podmioty, które w	33 (12 fundacji, 12 spółdzielni socjalnych,	21 (7 fundacji, 7 spółdzielni socjalnych, 4 spółki	21 (9 fundacje, 2 spółdzielnie	18 (12 fundacji, 5 spółek non-profit spółka z

wyniku weryfikacji przez odpowiedni OWES posiadają status PS i znajdują się w ogólnopolskiej Bazie PS http://www.bazaps.ekonomiaspoleczna.gov.pl/	2 spółki non profit (spółka z o.o.), 7 stowarzyszeń	non profit (spółka z o.o.), 3 stowarzyszenia	socjalne, 8 spółek non-profit (spółka z o.o.), 2 stowarzyszenia	o.o.), 1 stowarzyszenie
---	---	--	---	-------------------------

*wg danych KRS w tym: w likwidacji, z uprawnionym wykreśleniem z KRS, wykreśleniem z rejestru Przedsiębiorców lub zawieszoną działalnością – źródło danych KRS. W powyższym zestawieniu zostały uwzględnione tylko spółki non profit, które utworzone zostały w ramach wsparcia OWES lub przez podmioty ekonomii społecznej, bez udziału w spółce sektora publicznego. Dane liczbowe zebrane przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej

To, czy Dolny Śląsk jest zasobny w podmioty ekonomii społecznej, jest kwestią, która może budzić dyskusję prowadzącą do rozbieżnych wniosków. Z jednej strony dane liczbowe pokazują nam, że możemy mówić o sporym potencjale PES z uwagi na ich ilość w województwie. Jeśli jednak rozpatrujemy kwestię podmiotów społecznych jako potencjalnych realizatorów zamówień publicznych (dalej: ZP), to potencjał liczbowy traci na znaczeniu. Bowiem, po pierwsze, z katalogu potencjalnych realizatorów ZP „wykreślamy” podmioty reintegracyjne (CIS, KIS i WTZ, które nie mają osobowości prawnej – w naszym województwie tworzone są one albo przez samorządy albo przez organizacje pozarządowe). Także koła gospodyń wiejskich funkcjonujące czy to w oparciu o Prawo o stowarzyszeniach⁵ czy w oparciu o ustawę o kołach gospodyń wiejskich⁶, z uwagi na swoje cele i specyfikę działalności, nie są zainteresowane w ubieganiu się o zamówienia publiczne. Pozostają nam organizacje pozarządowe,

⁵ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2020 poz. 2261 z późn. zm.).

⁶ Ustawa o kołach gospodyń wiejskich z dnia 9 listopada 2018 r. (Dz.U. z 2021 r. 2256 z późn. zm.).

spółdzielnie, w tym spółdzielnie socjalne, zakłady aktywności zawodowej i spółki kapitałowe non-profit. Może się wydawać, że jest to wciąż dość spora grupa podmiotów, jednak w praktyce tylko część z nich jest zainteresowana współpracą z JST bądź może pochwalić się doświadczeniem w tym temacie, ponieważ, albo ich profil działalności jest nakierowany na innych odbiorców/klientów, albo ich potencjał jako potencjalnych wykonawców zamówienia publicznego jest zbyt niski. Z naszego doświadczenia wynika, że tam gdzie, z jednej strony, działają PES posiadające duży potencjał zasobowy i pozytywne nastawienie na współpracę z samorządem a z drugiej strony funkcjonuje samorząd przychylny PES i dobrze wyedukowany w kontekście współpracy w obszarze ES – dochodzi do stosowania zamówień publicznych społecznie odpowiedzialnych i realizacji zamówień przez pomioty społeczne. To nie zawsze są klauzule społeczne stosowane w trybie ustawy PZP, ponieważ spora liczba zamówień zleczanych przez JST nie obejmuje wartościowo kwot przetargowych i jest realizowana w oparciu o wewnętrzne procedury w poszanowaniu zasad wydatkowania środków publicznych wpisujących się w ustawę o finansach publicznych⁷ czy w oparciu o tryby regulowane w innych przepisach. Wobec czego JST, w celu realizacji zamówienia, często posługuje się trybami „zwykłymi” zapytaniami ofertowymi, zamówieniami z wolnej ręki, trybem udzielania zamówień dla spółdzielni socjalnych⁸ – które umykają „dużym” statystykom rejestrującym wykonanie zamówień z aspektami społecznymi, czy z klauzulami społecznymi, przez PES. Ważne jest, aby wciąż informować, uczyć i aktualizować wiedzę pracowników JST w zakresie stosowania różnych, dostępnych, rozwiązań prawnych, wspierających ES poprzez zamówienia publiczne. Pracownicy JST to największa liczba odbiorców tzw. form wsparcia projektu „Dolnośląska Ekonomia Społeczna”. Problemem nie wydaje się być zatem szczególna zawziętość stosowania zamówień społecznie odpowiedzialnych, ale wciąż zbyt mała liczba silnych podmiotów społecznych skoncentrowana na sięganiu po zamówienia publiczne. Z tego względu, każdą aktywność podmiotów społecznych

⁷ [ustawa o finansach publicznych](#) z dnia 27 sierpnia 2009 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 305 z późn. zm.)

⁸ Art. 15a ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych ([Dz.U. z 2020 r. poz. 2085 z późn. zm.](#))

polegającą na współpracy z samorządem, której podstawą jest umowa na realizację zadania, zawarta, czy to w wyniku stosowania wewnętrznych procedur zakupowych, czy jako wynik przetargu prowadzonego w trybie ustawy PZP z zastosowaniem rozwiązań społecznych- możemy uznać za sukces. To, co jednak cieszy nas szczególnie, to fakt, że coraz częściej zdarza się, że procesowi powstawania nowych podmiotów ES towarzyszą rozmowy inicjowane przez OWES z lokalnym samorządem – pod kątem potencjalnych zamówień dla PES i długofalowej współpracy.

3. Dlaczego ekonomia społeczna, to nie tylko (i nie wszystkie) organizacje pozarządowe? I rola „dobrego klimatu” w rozwoju lokalnej ekonomii społecznej.

Liczne dyskusje i wymiana doświadczeń z przedstawicielami JST oraz sektora ES, które miały miejsce głównie podczas spotkań w subregionach Dolnego Śląska (spotkania organizowane były z udziałem prawników, ekspertów zamówień publicznych, praktyków/reprezentantów ES), skłoniły nas do następujących konkluzji:

Wdrażanie mechanizmów ekonomicznych wsparcia ES, tu rozumianych jako społecznie odpowiedzialne zamówienia, w tym klauzule społeczne i aspekty społeczne w PZP oraz długoterminowe zlecenie realizacji zadań publicznych w oparciu o Ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, nie jest zadaniem łatwym, ponieważ, aby doszło do zamierzonego skutku, musi zaistnieć jednocześnie wiele sprzyjających czynników. Wśród osób zawodowo związanych z ekonomią społeczną, zainteresowanych jej kondycją oraz rozwojem, mówimy potocznie, że gdzieś - w domyśle najczęściej w danej gminie, a czasami „na dole”, bo na poziomach sołectw, jest dobry „klimat” na ekonomię społeczną. A tym samym jest zielone światło do podejmowania inicjatyw z obszaru ES. Czasami jednak tak się nie dzieje... Dlaczego? Powody są różne, bo np. brakuje wiedzy,

zasobów, woli, chęci, ale przede wszystkim lokalnych liderów, którzy chcą wspierać lub sami zajmować się ekonomią społeczną, którzy widzą sens, korzyści i mają w tym interes. W tym miejscu należą się Szanownemu Czytelnikowi dwa słowa wyjaśnienia w kwestii rzeczonych liderów: Lider jest niezbędny jako koło zamachowe dla ekonomii społecznej w regionie. Czasami rolę lidera może przejąć prężnie działające partnerstwo działające np. przy urzędzie gminy. Coraz częściej takimi liderami ES są przedstawiciele samorządu, nierzadko sami decydenci np. osoby z kierownictwa urzędów gmin i miast, ośrodków pomocy społecznej, społecznej, urzędów pracy, powiatowych centrów pomocy rodzinie. Jeśli na terenie gminy funkcjonują podmioty ekonomii społecznej, tj. organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne, podmioty reintegracyjne – to tam znajdujemy najczęściej naturalnych liderów, praktyków i znawców specyfiki ekonomii społecznej. Druga kwestia dotyczy pojęcia posiadania w ES interesu i „odczarowania” tego zwrotu. Każdy, kto podejmuje działanie w tym obszarze, kieruje się określoną motywacją oraz ma w tym jakiś interes. Błędem jest postrzeganie sektora ekonomii społecznej jako systemu działającego w oparciu o organizacje pozarządowe działające pro-bono, w oparciu o pracę wolontariuszy. lub też takie, które zrzeszają osoby o wspólnych zainteresowaniach. Oczywiście, nie można zaprzeczyć, że takich organizacji nie ma. Mają one zwykle charakter mocno lokalny np. skupiają miłośników danej miejscowości (czasem nawet dzielnicy miasta), działają w sposób sezonowy tj. „od dotacji do dotacji”. Zwykle swoje działania finansują środkami swoich członków, a jeśli już korzystają z finansowania zewnętrznego, to są nim najczęściej dotacje z trybu pozakonkursowego art., 19a Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, czy z konkursów np. na wspieranie realizacji zadania publicznego. Często obserwujemy też NGO działające projektowo, ale „od konkursu do konkursu”, których spektrum pozyskiwania funduszy jest tak szerokie, jak obszerny mają statut, a ich personel specjalizuje się w pozyskiwaniu dużych dotacji ze źródeł zewnętrznych (np. z EFS). Zdarza się, że tego rodzaju NGO wchodzi w partnerstwa z JST, najczęściej wtedy, kiedy jedni i drudzy są zainteresowani sfinansowaniem swoich działań ze źródła zewnętrznego, a partnerstwo jest warunkiem ubiegania się o dofinansowanie, lub jest specjalnie premiowane. Oczywiście takie rozróżnienie jest mocno uproszczone- niemniej jednak trzeba pamiętać, niezależnie od

tego, jak odróżnimy NGO działające w jednym z powyżej opisanych trybów od NGO działającego w sposób przypisywany PS-- rola trzeciego sektora jest nieprzeceniona w pobudzaniu aktywności obywatelskiej, inicjowaniu przedsięwzięć łączących społeczność lokalną, „budujących więzi”, ale też w pozyskiwaniu finansów na dobra materialne dla lokalnej społeczności (budowy, remonty, wyposażenia miejsc użyteczności publicznej etc.). Każdy rodzaj podmiotów PES w tym NGO, jest potrzebny, ma swoją rację bytu i miejsce na mapie tzw. trzeciego sektora. Niezależnie od tego, czy mamy na myśli klasyczne PES czy PS czy wyżej opisane NGO, których funkcjonowanie oparte jest na wspólnych zainteresowaniach członków i finansowane z ich składek czy z dotacji w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.

Największymi problemem organizacji (dotyczy to wielu PES i PS) jest najczęściej: brak stałego, płynnego finansowania, a co za tym idzie „przestoje” w prowadzonej działalności statutowej i problemy organizacyjne, w tym kadrowe. Dotyczy to zwłaszcza NGO, które nie świadczą w ogóle, lub też nie prowadzą regularnej działalności odpłatnej pożytku publicznego. A także tych NGO i PES które nie prowadzą działalności gospodarczej i opierają swoje finansowanie głównie na dotacjach administracji publicznej krajowej (rząd, samorzady) i pozakrajowej (np. Unii Europejskiej) oraz prywatnych donatorach, składach członkowskich, zbiórkach publicznych, 1,5 % etc. Mowa także o tych podmiotach ES, które nie ubiegają się skutecznie o większe zlecenia z samorządu np. długoterminowe powierzenie realizacji zadania pożytku publicznego oraz zamówienia bagatelne. Nie biorą udziału w przetargach publicznych oraz nie prowadzą współpracy finansowej z sektorem prywatnym. Oczywiście, prowadzenie współpracy opartej na realizacji zleceń pozyskiwanych zarówno od podmiotów sektora publicznego (mamy na myśli głównie jst), jak i prywatnego, wymaga od PES posiadania określonych zasobów organizacyjnych, kadrowych, finansowych i zaplecza technicznego. Ale chcąc wyjść poza sferę dotacji publicznych i funkcjonowania „od dotacji do dotacji”, czy „od projektu do projektu, należałoby rozważyć strategię zarządzania finansami (i w ogóle budowania potencjału PES) z uwzględnieniem dywersyfikacji źródeł przychodów, która, z punktu widzenia strategii finansowej PES, jest sprawą kluczową, a nawet kwestią „być albo nie być” dla PES. Należy podkreślić, że oprócz opisywanych tu organizacji pozarządowych,

ekonomia społeczna to szerokie spektrum podmiotów ekonomii społecznej, wśród których NGO stanowią jeden z elementów. I tak, ekonomię społeczną oprócz wspomnianych NGO, tworzą przedsiębiorstwa społeczne, podmioty reintegracyjne w tym CIS, KIS i WTZ; ZAZ; ; spółdzielnie pracy, inwalidów, niewidomych czy wreszcie spółki non-profit.

- Fundamentem ES są przedsiębiorstwa społeczne (PS), stanowiące jedną z form podmiotów ekonomii społecznej, nie mające odrębnej formy prawnej, będące statusem, nadawanym podmiotom ekonomii społecznej, spełniającym określony zestaw cech. Przedsiębiorstwem społecznym może być więc spółdzielnia socjalna, organizacja pozarządowa czy spółka z o.o.: pod warunkiem, że spełniają łącznie zespół cech, składających się na definicję przedsiębiorstwa społecznego. Najpełniejsza i najbardziej aktualna definicja przedsiębiorstwa społecznego znajduje się w wytycznych Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020. Szczegółowo wskazuje ona, jakie warunki należy spełnić, by otrzymać status przedsiębiorstwa społecznego. Celem zapoznania się z samą definicją PS odsyłam Państwa do dokumentu⁹

Należy jednak wspomnieć, że wielu pracowników spoza grup marginalizowanych, a wymienionych w Ustawie o zatrudnieniu socjalnym, pracuje i realizuje się zawodowo w trzecim sektorze oraz w JST powołanych do realizacji zadań z obszaru reintegracji społeczno-zawodowej i rehabilitacji zawodowej. Mówimy więc o interesie tych podmiotów (PES) i interesie tysięcy osób związanych z sektorem ES (pracowników, ale i zleceniobiorców). Interes we wspieraniu ES, ale i zlecaniu zadań publicznych, w tym zadań użyteczności publicznej mają przede wszystkim samorządy (JST). A więc, w tym znaczeniu interes poszczególnych grup społecznych, zawodowych, podmiotów ES i jednostek publicznych przekłada się na wspólną sprawę, dobro wspólne - interes wspólny, który jest fundamentem rozwoju lokalnego, zabezpiecza sprawy i pożytek

⁹ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/projekt-wytycznych-w-zakresie-realizacji-przedsiwziec-w-obszarze-wlaczania-spoecznego-i-zwalczania-ubostwa-z-wykorzystaniem-srodkow-efs-i-efrr-na-lata-2014-2020/>

ogółu (społeczności lokalnej). Obserwujemy coraz więcej samorządów, które skłaniają się w stronę ES i dostrzegają relatywnie dużą korzyść zarówno społeczną, jak i ekonomiczną w prowadzeniu celowej i planowanej współpracy finansowej z podmiotami ekonomii społecznej. Świadczy to niewątpliwie, o świadomości, wiedzy i odwadze przedstawicieli JST, ale także wpływa na prestiż gminy, powiatu, a nawet stanowi czynnik przewagi w dobie konkurencji między gminami np. o mieszkańców (tworzenie przyjaznych warunków do życia, pracy). A więc dobry „klimat” na ekonomię społeczną jest w tych miejscach, w których samorząd ma wiedzę na temat mechanizmów ES, planuje i długofalowo realizuje współpracę z sektorem ES (zwłaszcza w trybach PZP, Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Ustawy o rehabilitacji zawodowej i zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, Ustawy o zatrudnieniu socjalnym, Ustawy o spółdzielniach socjalnych) oraz sam tworzy własną bazę PES. Dodamy w tym miejscu jeszcze współpracę z organem koordynującym ES w regionie (m.in. w kwestiach edukacyjnych i strategicznych dla rozwoju ES w na poziomie regionu), czyli Dolnośląskim Ośrodkiem Polityki Społecznej (pełniącym funkcję regionalnego ośrodka polityki społecznej) oraz subregionalnymi Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES), w kwestiach dotyczących spraw operacyjnych na danym terenie np. powoływania nowych PES i wsparcia już istniejących z uwzględnieniem specyfiki danego subregionu, powiatu, miasta czy gminy. Ale także animowania (pobudzania) lokalnej społeczności, powoływania partnerstw lokalnych, czy udzielania dotacji. Należy podkreślić, że dla zrównoważonego rozwoju lokalnego, w tym rozwoju ES jest niezwykle ważna stała i pozytywna relacja pomiędzy samorządem, a OWES, który obejmuje wsparciem jego teren. Zjawiska, problemy społeczne na przestrzeni czasu ewaluują, są zmienne i kształtowane m.in. sytuacją społeczno-gospodarczą, wzorcami stylu życia itp. Ekonomia społeczna powinna być elastyczna, odpowiadająca na uprzednio zdiagnozowane potrzeby i problemy społeczne „tu i teraz”. Z przygotowaną ofertą zatrudniania czy działań reintegracyjnych dedykowanych, osobom uznawanym za wykluczone społecznie, z uwzględnieniem faktu, iż katalog ten również podlega ciągłym aktualizacjom. Bardzo często nakłady inwestycyjne i finansowe na rozwój ES są niewielkie (zwykle samorzady dysponują opuszczonymi budynkami, lokalami, tj.

infrastrukturą, którą można spożytkować na cele ES, ale też zawsze mniejszym lub większym budżetem na działania związane z rozwiązywaniem problemów społecznych). Dlatego jedną z ważniejszych rzeczy, której potrzebuje ES, to stałe zlecenia dla PES. Od samorządu, od lokalnych przedsiębiorców, od innych podmiotów ES, w końcu od lokalnej społeczności.

Powtórzmy raz jeszcze: wsparcie oraz współpraca finansowa i pozafinansowa, w szczególności sektora publicznego, z podmiotami ekonomii społecznej, leży w interesie wspólnym.

4. Po co zjadać zęby na współpracy, kiedy można: sobie, samemu i dla siebie? I dlaczego podmioty ekonomii społecznej powinny być „naturalnym” realizatorem usług użyteczności publicznej?

O współpracy, jej korzyściach i ryzyku powiedziane i napisane zostało już wiele.

A stosowana w praktyce funkcjonowania administracji publicznej zasada subsydiarności, stanowiąca o tym, że zadania publiczne powinny być powierzone do zrealizowania wspólnocie jak najniższego szczebla jak również wynikające z różnych dokumentów ustawodawczych kompetencje i zadania samorządu, stanowią formalną podstawę do budowania relacji, współpracy, partnerstwa pomiędzy samorządem (JST) a sektorem ES.

Samorząd jest realizatorem zadań użyteczności publicznych, których celem jest bieżące i nieprzerwane zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności, w drodze świadczenia usług powszechnie dostępnych. Organy stanowiące JST decydują m.in. o wyborze sposobu realizacji usług użyteczności publicznej. Usługi użyteczności publicznej samorząd może prowadzić samodzielnie lub zlecać ich wykonanie osobom fizycznym, prawnym lub jednostkom organizacyjnym nieposiadającym osobowości prawnej, na podstawie przepisów szeregu aktów prawnych, w tym w szczególności: Ustawy o finansach publicznych, Ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym, Ustawy o koncesji na roboty

budowlane lub usługi, Ustawy prawo zamówień publicznych (dalej: PZP), Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (dalej: ustawa OPP), Ustawy o publicznym transporcie.

Kwestie regulujące i porządkujące współpracę finansową i niefinansową pomiędzy samorządem a lokalną ES można zawrzeć w Lokalnym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej lub w kwestiach dotyczących stricte usług społecznych - w Programie Rozwoju Usług Społecznych.

Mówiąc o współpracy pomiędzy sektorem publicznym a ekonomią społeczną, rozróżniamy współpracę finansową i niefinansową. Na potrzeby tematyki niniejszej publikacji, interesuje nas głównie współpraca finansowa, której przedmiotem będą działania w sferze pożytku publicznego i działania w sferze użyteczności publicznej.

Oprócz zlecenia zadań publicznych w oparciu o zapisy Ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie, jednostki sektora finansów publicznych zlecają NGO realizację zadań publicznych w ramach m.in. przepisów właściwych ustaw sektorowych. I są to najczęściej: Ustawa o pomocy społecznej, Ustawa Prawo ochrony środowiska, Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Ustawa o ochronie przeciwpożarowej, Ustawa o systemie oświaty, Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Ustawa o finansach publicznych, Ustawa o sporcie, Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Oprócz trybów zlecenia zadań w trybie pożytku, które przewiduje Ustawa OPP, zlecenie realizacji zadań może odbywać się w ramach Ustawy Prawo zamówień publicznych, Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz w ramach zamówień typu „in-house”.

Najczęstszym trybem przekazywania PES środków finansowych na realizację zadań JST jest tryb otwartego konkursu ofert Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Dla przypomnienia.

1. Jednostka samorządu terytorialnego może zlecić realizację zadania publicznego PES w oparciu o ustawę OPP.

Formy:

Dotacja – wsparcie zadania publicznego (konkurs ofert)

- ✓ Dotacja – powierzenie zadania publicznego (konkurs ofert)
- ✓ Dotacja – zlecenie zadania w trybie art. 19a ustawy OPP („małe granty” z pominięciem otwartego konkursu ofert, zadanie publiczne nie dłuższe niż 90 dni, jednorazowa dotacja do 10 tys. złotych, dany PES nie może otrzymać w danym roku kalendarzowym w sumie kwoty 20 tys. złotych)
- ✓ Dotacja – inicjatywa własna PES (art. 12 ustawy OPP)

Są to najczęściej stosowane formy współpracy finansowej. Powinniśmy jednak pamiętać o potrzebie zapewnienia stałości zleceń, o czym była mowa wcześniej, co stanowi często o: „być albo nie być” dla PES. Ważne jest, aby umowy, zawierane zwłaszcza w formie powierzenia realizacji zadania publicznego, o ile uzasadnia to przedmiot i specyfika zadania (np. ze względu na zachowanie ciągłości świadczonej usługi), były zawierane przynajmniej długoterminowo przynajmniej na 2 - 3 lata.

2. JST z PES mogą podjąć wspólną realizację projektu partnerskiego w ramach programów operacyjnych. JST wybierając partnera do współpracy korzysta wówczas z art. 28a Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

3. JST może zakupić usługę, czy produkt od PES, w oparciu o przeprowadzone postępowanie w ramach Prawa Zamówień Publicznych. Pomocne będzie wykorzystanie klauzul społecznych i aspektów społecznych w zamówieniach publicznych. O tym w dalszej części publikacji.

4. JST może skorzystać z art. 15a ustawy o spółdzielniach socjalnych, który ogranicza grupę podmiotów ubiegających się o zamówienie publiczne wyłącznie do spółdzielni socjalnych, jednakże dotyczy zamówień podprogowych- poniżej 130 tysięcy złotych. Ale uwaga: w tym wypadku rekomendujemy przeprowadzić szacowanie ceny przedmiotu zamówienia również pośród spółdzielni socjalnych.

Proponujemy przyrzeć się grupom działań sfery pożytku publicznego wymienionych w Ustawie o pożytku publicznym i o wolontariacie, po to, aby porównać je z działaniami w ramach usług użyteczności publicznej, które realizowane są na poziomie gminy, czy powiatu.

Działania w ramach usług użyteczności publicznej	Działania pożytku publicznego
promocja i ochrona zdrowia	ochrona i promocja zdrowia
pomoc społeczna	<ul style="list-style-type: none"> ✓ pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób ✓ działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ✓ działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym ✓ działalność na rzecz kombatantów i osób represjonowanych
gminne budownictwo mieszkaniowe	<ul style="list-style-type: none"> ✓ brak bezpośredniego odniesienia (choć można założyć, że np. realizatorami tych działań/usług mogą być osoby zagrożone wykluczeniem społecznym np. os. długotrwale bezrobotne w ramach zajęć reintegracji zawodowej
edukacja publiczna	<ul style="list-style-type: none"> ✓ nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie
kultura, w tym biblioteki gminne i inne instytucje kultury oraz ochrona zabytków i opieka nad zabytkami	<ul style="list-style-type: none"> ✓ kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego ✓ podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej
kultura fizyczna i turystyka	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej ✓ wypoczynek dzieci i młodzieży ✓ turystyka i krajoznawstwo

polityka prorodzinna	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej ✓ działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka ✓ przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym
wspieranie osób niepełnosprawnych	działalność na rzecz osób niepełnosprawnych
przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy	promocja zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy

Realizacja działań sfery pożytku publicznego najczęściej zlecana jest PES w trybach wymienionych w Ustawie OPP i wymaga (poza trybem art. 19a) przeprowadzenia otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego, złożenia oferty realizacji zadania przez PES, podpisania umowy, udzielenia dotacji i jej rozliczenia.

Pomimo, że Ustawa OPP przewiduje nawiązywanie umów o wsparcie lub powierzenie realizacji zadania publicznego na okres do 5 lat- w praktyce większość JST podpisuje umowy na okres krótszy niż 12 m-cy, po czym, w kolejnym roku kalendarzowym, przeprowadza otwarty konkurs ofert na realizację tego samego działania właściwie w niezmiennym kształcie. Praktyka ta powoduje (oprócz dodatkowego nakładu pracy związanego z organizacją konkursu przez JST i przygotowaniem oferty przez PES) niestabilność finansową PES i ciągłe „szukanie pieniędzy” na prowadzenie statutowej działalności. Wyłonienie stałego realizatora (bądź realizatorów) zadania publicznego (w ramach umowy wieloletniej), przyczyniłoby się niewątpliwie do wzrostu jakości i doskonalenia danej usługi, świadczonej przez PES (profesjonalizacja/specjalizacja PES w danej „branży”) i optymalizowania kolejnych ofert do realnych potrzeb społecznych.

O ile przepisy prawa (szczegółowe odwołania w Ustawie OPP do innych aktów prawnych np. ustaw opisujących tryb realizacji danego działania sfery pożytku publicznego) nie stanowią inaczej, dopuszczalne jest zlecanie zadań sfery pożytku publicznej także w

trybie PZP (klauzule społeczne i usługi społeczne), a jeśli wartość tych zadań nie przekracza 130 tysięcy złotych - można je zlecać w ramach procedur przewidzianych w Regulaminie udzielania zamówień publicznych (np. zapytań ofertowych). Zleceniobiorcą w takim wypadku może być organizacja pozarządowa, która prowadzi działalność gospodarczą (wpisaną w KRS do rejestru przedsiębiorców). Te tryby zlecenia (w oparciu o Ustawę OPP i Ustawę PZP) mogą być stosowane alternatywnie, a o wyborze trybu decyduje odpowiednia komórka JST (referat/wydział urzędu), kierując się specyfiką danego zadania i troską o wysoką jakość jego realizacji.

Należy jeszcze wspomnieć o istotnej preferencji, którą ustawodawca przewidział specjalnie dla spółdzielni socjalnych. W Ustawie o spółdzielniach socjalnych znajdziemy następujący zapis, który bezpośrednio odwołuje się do możliwości zlecenia zamówień podprogowych dla spółdzielni socjalnych:

Art. 15a. 1. Jednostka sektora finansów publicznych udzielając zamówienia, które nie podlega ze względu na jego wartość ustawie z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz.U. poz. 2019 oraz z 2020 r. poz. 288, 1492 i 1517), może zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie spółdzielnie socjalne, działające na podstawie ustawy lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, z uwzględnieniem przepisów art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Standardy współpracy JST ze spółdzielniami socjalnymi w zakresie realizacji usług społecznych użyteczności publicznej są wyczerpująco opisane w publikacji wydanej w 2015 roku przez Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych (OZRSS) pn. „Spółdzielnie socjalne na rzecz wspólnot samorządowych. Rekomendacje Ministra Pracy i Polityki Społecznej, dokumenty rządowe i samorządowe, przykłady”¹⁰. Trzeba pamiętać, o czym jest m.in. mowa w ww. publikacji OZRSS, że spółdzielnia socjalna może świadczyć usługi społeczne na rzecz JST, zarówno w formie realizacji zadania sfery pożytku publicznego (tj. w oparciu o tryby przewidziane w ustawie OPP), jak i w formie zakupu w

¹⁰ <http://ozrss.pl/pobierz/spoldzielnie-socjalne-na-rzecz-wspolnot-samorzadowych.pdf>

trybie zamówienia publicznego np. z zastosowaniem klauzuli zastrzeżonej z art. 96 PZP. Dodatkowo, w przypadku kiedy spółdzielnię socjalną tworzą tylko jednostki samorządu terytorialnego, i spółdzielnia świadczy usługi głównie na ich rzecz, wówczas te JST mogą powierzyć spółdzielni zadania użyteczności publicznej w trybie zamówienia z wolnej ręki. Mowa wówczas o zamówieniach in house. Analogiczna sytuacja może dotyczyć PES utworzonych przez samorządy lub też ich jednostek organizacyjnych, a więc: zakładów aktywności zawodowej, warsztatów terapii zajęciowej i centrów integracji społecznej a nawet spółek miejskich.

Tworzenie podmiotów ekonomii społecznej np. spółdzielni socjalnych przez samorząd z udziałem innych (zwykle sąsiednich ale nie tylko) samorządów i/lub organizacji pozarządowych i/lub istniejących PS, stanowi ważny krok w kreowaniu polityki lokalnej bazującej na zasobach ES.

Zapytaliśmy uczestników spotkań organizowanych przez DOPS na rzecz ES: dlaczego, współpraca finansowa pomiędzy sektorem publicznym a sektorem ekonomii społecznej nie jest prosta i często nie wykracza poza dotacje w ramach Ustawy OPP?

Z PERSPEKTYWY SAMORZĄDU

- ✓ nie zawsze, zwłaszcza w niewielkich gminach (ale nie jest to regułą) istnieje odpowiednie zaplecze ES – PES, którym można by zlecać;
- ✓ nie wiadomo jakie podmioty ES świadczą usługi, które chcemy zlecić lub zakupić;
- ✓ władze samorządu nie zawsze mają dostateczną wiedzę na temat ES i z tego powodu nie dostrzegają naturalnej korelacji pomiędzy rozwiązywaniem lokalnych problemów społecznych, a ideą ES i rolą PES oraz sensem samodzielnego powoływania takich podmiotów prawnych;
- ✓ proponowane rozwiązania (mamy tu na myśli społecznie odpowiedzialne zamówienia, a w szczególności klauzule społeczne) nie zawsze, a przynajmniej nie zawsze na pierwszy rzut oka są wymierne finansowo, a procedury stosowane po raz pierwszy mogą okazać się problematyczne w kwestiach merytorycznych i technicznych oraz nierzadko budzą wątpliwości związane z zachowaniem konkurencji;
- ✓ brak zaufania do PES jako rzetelnego wykonawcy

Z PERSPEKTYWY PODMIOTÓW EKONOMII SPOŁECZNEJ

- ✓ przedstawiciele PES mają trudności w inicjowaniu współpracy z JST, szczególnie w tych jednostkach/samorządach, gdzie idea i specyfika ES nie jest podejmowana lub „sprowadzona” tylko do funkcjonowania lokalnych NGO;
- ✓ brak jest naturalnych „łączników”, wspólnej przestrzeni do wzajemnego poznania się pomiędzy przedstawicielami sektora publicznego, a sektora ekonomii społecznej oraz możliwości prezentacji oferty produktów i usług PES;
- ✓ potrzeba umiejętności wyszukiwania informacji o toczących się postępowaniach „zakupowych”, ofertowania, posiadania doświadczenia i nierzadko referencji jako warunku podjęcia współpracy finansowej z JST;
- ✓ nie ma powszechnej praktyki tworzenia dokumentów strategicznych np. programów rozwoju usług użyteczności publicznej, lub lokalnych planów rozwoju ekonomii społecznej, które włączałyby jako naturalnych realizatorów tych usług lokalnych PES i regulowałyby sposób ich zlecenia.

Naszym spotkaniom patronowało stwierdzenie, że tworzenie podmiotów ekonomii społecznej z udziałem samorządu i/lub organizacji pozarządowych i/lub istniejących PS stanowi ważny krok w kreowaniu polityki lokalnej bazującej na zasobach ES.

Dzielimy się z Państwem tą, wydawałoby się, oczywistą refleksją. Oczywiście dla tych, którzy zetknęli się lub działają w obszarze ES, a zupełnie nieznaną dla wielu przedstawicieli samorządów uczestniczących w naszych spotkaniach), którzy pytani przy okazji spotkań tematycznych o ES: co rozumiecie Państwo przez pojęcie ekonomia społeczna? Jakie podmioty ekonomii społecznej działają w Państwa gminie? Komu można by zlecić jakąś usługę, zakup, dostawę, realizację zadania użyteczności publicznej? Z kim można by podjąć długofalową finansową współpracę?- udzielali odpowiedzi w stylu: „jak to u nas jest”, które można by podzielić na kilka najczęstszych scenariuszy, opatrzonych na potrzeby tej publikacji dodatkowym komentarzem:

I. SCENARIUSZ „NIC NIE MA I NIC NIE POTRZEBA”, ALE RADZIMY SOBIE.

Ekonomia społeczna to organizacje pozarządowe. Mamy kilka organizacji w swojej gminie: klub sportowy, ochotniczą straż pożarną i stowarzyszenie miłośników naszej gminy. Podmiotów ekonomii społecznej nie mamy. Nie mamy też takich organizacji, którym moglibyśmy coś zlecać, czy kupować od nich. My dajemy dotacje, mamy dużo swojej pracy. U nas nie ma tym zainteresowania (czytaj: nie ma woli władarzy, decydentów, brak pracowników, brak lokalnych liderów, nie ma pieniędzy, ale wszystko działa dobrze, bo jesteśmy zaradni).

II. SCENARIUSZ „COŚ MAMY, A MOŻE COŚ BYŚMY JESZCZE CHCIELI”, CZYLI MAMY PODMIOTY EKONOMII SPOŁECZNEJ I MOŻE APETYT NA WIĘCEJ

Ekonomia społeczna to organizacje pozarządowe. Są u nas różne, związki, fundacje, stowarzyszenia. Jedna z nich prowadzi przedszkole, a inna warsztaty terapii zajęciowej dla niepełnosprawnych. Kiedyś ktoś nawet myślał o spółdzielni socjalnej, ale temat „umarł”. Ale interesujemy się tematem, chodzimy na szkolenia, staramy się być na bieżąco.

III. SCENARIUSZ „MAMY I ŚWIADOMIE ROZWIJAMY”

Ekonomia społeczna? Mamy u siebie podmioty ekonomii społecznej. Organizacje, centrum integracji społecznej, spółdzielnie socjalne. Współpracują one z naszą gminą i z sąsiednimi gminami. Jesteśmy zadowoleni, chwalimy się tym, mieszkańcy którzy mają problemy albo chcą się włączyć w działania na rzecz lokalnej społeczności, wiedzą gdzie się zgłosić. Burmistrz jest przychylny. Korzystamy ze wsparcia Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (tu: zazwyczaj wymieniane nazwisko pracownika OWES). Robimy to ponieważ interesują nas sprawy naszych mieszkańców, ale też nam się to opłaca, robimy to dla siebie. Będziemy rozwijać ES, jeździmy na wizyty studyjne, szkolimy się, szukamy finansowania. Jesteśmy otwarci.

Jakie więc wnioski płyną z uzyskanych informacji od przedstawicieli JST i PES, jeśli naszą intencją i wspólnym interesem jest wsparcie oraz rozwój ES w naszym regionie?

Z PERSPEKTYWY SAMORZĄDU

- ✓ traktować ekonomię społeczną jako niezbędny element/obszar tworzący i oddziaływujący na społeczność lokalną. A podmioty ekonomii społecznej jako naturalnego partnera w rozwiązywaniu problemów społecznych oraz zleceniobiorcę w realizacji usług (zwłaszcza usług społecznych) użyteczności publicznej;
- ✓ zmierzyć się z tematyką ekonomii społecznej, skontaktować się ze „swoim” OWES, zaprosić animatorów i doradców;
- ✓ uczestniczyć w organizowanych przez DOPS wydarzeniach edukacyjnych dotyczących ES: konsultacjach z ekspertami, spotkaniach tematycznych/sieciujących, wyjazdach studyjnych, aby zobaczyć dobre praktyki i poznać mechanizmy działania ES;
- ✓ jeśli jest to możliwe założyć partnerstwo na rzecz ES na swoim terenie, spotkać się przy „jednym stole” z przedstawicielami ES, być może także z lokalnymi przedsiębiorcami oraz pozostałymi lokalnymi liderami. Zdefiniować cele partnerstwa, rezultaty, udział w nim poszczególnych podmiotów, zasoby (wkład) i korzyści z udziału we wspólnej inicjatywie. Do pomocy w powołaniu partnerstwa zaprosimy przedstawicieli ośrodka wsparcia ekonomii społecznej (OWES);
- ✓ spróbować zlecić usługę lub dokonać zakupu w trybie PZP lub ramach przyjętych procedur dla zamówień podprogowych, z uwzględnieniem preferencji dla PES (wcześniej dokonać analizy PES, które mogą być potencjalnymi zleceniobiorcami). Na Dolnym Śląsku istnieje wiele PES, które mogą wykonać na rzecz samorządu takie usługi jak: catering, sprzątanie, dostawa materiałów promocyjnych, wyrobów pamiątkarskich

Z PERSPEKTYWY PODMIOTÓW EKONOMII SPOŁECZNEJ

- ✓ aktywnie uczestniczyć w życiu „swojej” społeczności lokalnej i budować swoją organizację na fundamencie zaufania społecznego;
- ✓ rozwijać swoją organizację, tworzyć profesjonalną ofertę i nauczyć się mówić językiem korzyści z perspektywy samorządu

- ✓ dbać o relacje ze zleceniodawcą (samorządem) i profesjonalną obsługę zleceń;
- ✓ uczestniczyć w organizowanych wydarzeniach sprzyjających nawiązywaniu kontaktów z samorządami (np. konferencje, targi produktów, konsultacje społeczne);
- ✓ brać udział w konkursach organizowanych dla PES, zdobywać nagrody i certyfikaty jakości;
- ✓ zabiegać o wspólną realizację projektów partnerskich;
- ✓ uczestniczyć w wydarzeniach realizowanych przez DOPS oraz korzystać ze wsparcia kadry OWES.

5. Społecznie odpowiedzialne zakupy i realizowane usługi. Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych. Jak to robić żeby było prawidłowo, z sensem i pożytkiem?

Problematyka społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych jest tematem coraz częściej poruszonym m.in. przez Urząd Zamówień Publicznych, Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej (ROPS) oraz Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES). Starają się je wdrażać organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego w procesie wydatkowania środków publicznych.

W dniu 28 lipca 2015 r. Rada Ministrów przyjęła zalecenia nakładające na instytucje administracji rządowej obowiązki w zakresie uwzględniania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych (Zalecenia Rady Ministrów dotyczące stosowania klauzul społecznych przez administrację rządową przy udzielaniu zamówień publicznych). Zalecenia te zostały skierowane wyłącznie do jednostek administracji rządowej, niemniej jednak, także pozostałe instytucje administracji publicznej powinny wziąć je pod uwagę kształtując swoją politykę w zakresie zamówień publicznych, w taki sposób, aby

przyczyniała się ona do rozwiązywania lokalnych problemów społecznych i wspierała podmioty ekonomii społecznej (PES).

SPOŁĘCZNIE ODPOWIEDZIALNE ZAMÓWIENIA PUBLICZNE (SOZP)

Odnoszą się do etapów zamówień publicznych, które uwzględniają co najmniej jeden z niżej wymienionych aspektów, jednocześnie uwzględniając zasad opisanych w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej i w dyrektywach dotyczących zamówień publicznych:

- ✓ promocję godnej pracy,
- ✓ poszanowanie praw człowieka i prawa pracy,
- ✓ wsparcie społecznego włączenia (w tym osób niepełnosprawnych),
- ✓ wsparcie ekonomii społecznej oraz Małych i Średnich Przedsiębiorstw,
- ✓ promocję równych szans i zasady „dostępny i przeznaczony dla wszystkich”,
- ✓ włączenie zrównoważonych kryteriów rozwoju, w tym kwestii etycznego handlu oraz szerszego dobrowolnego przestrzegania zasad społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR).

W ramach społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych mówimy również o tzw. klauzulach społecznych w zamówieniach publicznych. W szerokim znaczeniu klauzule społeczne są to rozwiązania umożliwiające uwzględnienie istotnych względów społecznych przy realizacji zamówienia. Dające zamawiającemu możliwość uzależnienia realizacji zamówienia od spełnienia przez wykonawcę określonych warunków, istotnych z uwagi na osiągnane dzięki ich korzyści społeczne.

Klauzule społeczne rozumiane są jako, zgodne z PZP, odstępstwo od zasad zamówień publicznych i stanowią instrument polityki społecznej, który pozwala instytucjom zamawiającym określić wymagania o charakterze społecznym lub środowiskowym, związane z realizacją zamówienia. Są one również bardzo ważnym instrumentem wsparcia ekonomii społecznej.

Unijne uregulowania prawne w zakresie klauzul społecznych i społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych zawierały, wdrożone jeszcze podczas obowiązywania poprzedniej ustawy PZP, dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady tj.

- ✓ dyrektywa 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych;
- ✓ dyrektywa 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych.

Zawierają one regulacje dotyczące m.in. zasad promowania i wykorzystywania pozaekonomicznych celów zamówień publicznych, np. takich jak integracja społeczna. Obecnie zasady te, nazywane klauzulami społecznymi czy aspektami społecznymi, regulowane są w ustawie z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1129 z późn. zm.). Poniżej zamieszczamy krótką charakterystykę klauzul społecznych.

Uwaga! Proponujemy podczas przygotowania postępowań o udzielenie zamówienia publicznego z zastosowaniem klauzul społecznych (dotyczy to również uwzględnienia zapisów klauzul w zamówieniach podprogowych) zapoznać się z dobrymi praktykami i/lub skonsultować ewentualne niejasności i dylematy. Dobre praktyki w zakresie stosowania klauzul społecznych dostępne są na stronie internetowej Urzędu Zamówień Publicznych w zakładce Repozytorium Wiedzy [?](#) Dobre praktyki [?](#) Dobre praktyki w zakresie społecznych zamówień publicznych¹¹.

RODZAJE KLAUZUL SPOŁECZNYCH

I. KLAUZLA SPOŁECZNA ZASTRZEŻONA art. 94 ust. 1 i 2 PZP

Regulacje dotyczące tzw. zamówień zastrzeżonych stanowią jeden z instrumentów wspierających integrację społeczną i zawodową. Brzmienie klauzuli:

¹¹ <https://www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/dobre-praktyki/dobre-praktyki-w-zakresie-spoecznych-zamowien-publicznych>

Art. 94. 1. Zamawiający może zastrzec w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie wykonawcy mający status zakładu pracy chronionej, spółdzielnie socjalne oraz inni wykonawcy, których głównym celem lub głównym celem działalności ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, jest społeczna i zawodowa integracja osób społecznie marginalizowanych, w szczególności:

- 1) osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 573),
- 2) bezrobotnych w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1409, 2023, 2369 i 2400),
- 3) osób poszukujących pracy, niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej, w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- 4) osób usamodzielnianych, o których mowa w art. 140 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821 oraz z 2021 r. poz. 159),
- 5) osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych, o których mowa w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53 i 472), mających trudności w integracji ze środowiskiem,
- 6) osób z zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685),
- 7) osób bezdomnych w rozumieniu ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 i 2369 oraz z 2021 r. poz. 794 i 803),
- 8) osób, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1666 i 2020 oraz z 2020 r. poz. 322 i 2023),

9) osób do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadających status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia,

10) osób będących członkami mniejszości znajdującej się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych w rozumieniu ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 823)

- pod warunkiem, że procentowy wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej kategorii, o których mowa w pkt 1-10, jest nie mniejszy niż 30% osób zatrudnionych u wykonawcy albo w jego jednostce, która będzie realizowała zamówienie.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, zamawiający może żądać dokumentów lub oświadczeń potwierdzających:

1) status wykonawcy jako zakładu pracy chronionej lub spółdzielni socjalnej lub dokumentów potwierdzających prowadzenie przez wykonawcę lub przez jego wyodrębnioną organizacyjnie jednostkę, która będzie realizowała zamówienie, działalności, której głównym celem jest społeczna i zawodowa integracja osób społecznie marginalizowanych;

2) procentowy wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej kategorii, o których mowa w ust. 1, zatrudnionych przez zakłady pracy chronionej, spółdzielnie socjalne lub wykonawcę lub jego wyodrębnioną organizacyjnie jednostkę, która będzie realizowała zamówienie.

II. KLAUZULA SPOŁECZNA ZATRUDNIENIOWA/PRACOWNICZA art. 95 ust. 1 i 2 PZP

Klauzula ta wprowadza wymóg zatrudnienia na podstawie umowy o pracę. W aktualnym stanie prawnym przepis ten ma następującą treść:

Art. 95. 1. Zamawiający określa w ogłoszeniu o zamówieniu lub dokumentach zamówienia na usługi lub roboty budowlane wymagania związane z realizacją zamówienia w zakresie zatrudnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę na podstawie

stosunku pracy osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności w zakresie realizacji zamówienia, jeżeli wykonanie tych czynności polega na wykonywaniu pracy w sposób określony w art. 22 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1320).

2. W przypadku gdy zamawiający przewiduje wymagania, o których mowa w ust. 1, określa w dokumentach zamówienia w szczególności:

- 1) rodzaj czynności związanych z realizacją zamówienia, których dotyczą wymagania zatrudnienia na podstawie stosunku pracy przez wykonawcę lub podwykonawcę osób wykonujących czynności w trakcie realizacji zamówienia;
- 2) sposób weryfikacji zatrudnienia tych osób;
- 3) uprawnienia zamawiającego w zakresie kontroli spełniania przez wykonawcę wymagań związanych z zatrudnianiem tych osób oraz sankcji z tytułu niespełnienia tych wymagań.

III. KLAUZULA SPOŁECZNA PROZATRUDNIENIOWA - MOŻLIWOŚĆ ZATRUDNIENIA OSÓB Z OKREŚLONYCH GRUP SPOŁECZNYCH, art. 96 ust. 1 PZP

Klauzula ta daje możliwość postawienia wymagania zatrudnienia osób z grup defaworyzowanych do realizacji zamówienia.

Art. 96. 1. Zamawiający może określić w ogłoszeniu o zamówieniu lub dokumentach zamówienia inne niż określone w art. 95 ust. 1 wymagania związane z realizacją zamówienia, które mogą obejmować aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością, zatrudnieniem lub zachowaniem poufnego charakteru informacji przekazanych wykonawcy w toku realizacji zamówienia.

2. Wymagania, o których mowa w ust. 1, mogą dotyczyć w szczególności:

1) zastosowania określonych środków zarządzania środowiskowego;

2) zatrudnienia:

a) bezrobotnych w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,

- b) osób poszukujących pracy, niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej, w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- c) osób usamodzielnianych, o których mowa w art. 140 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- d) młodocianych, o których mowa w przepisach prawa pracy, w celu przygotowania zawodowego,
- e) osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- f) innych osób niż określone w lit. a–e, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 176) lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- g) osób do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadających status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, zamawiający określa w dokumentach zamówienia liczbę i okres wymaganego zatrudnienia osób, których dotyczy ten wymóg.

4. W przypadku gdy zamawiający przewiduje wymagania, o których mowa w ust. 1, w dokumentach zamówienia określa w szczególności sposób dokumentowania spełniania przez wykonawcę tych wymagań, uprawnienia zamawiającego w zakresie kontroli spełniania przez wykonawcę tych wymagań oraz sankcje z tytułu ich niespełnienia.

Warto wspomnieć jeszcze o jednym z ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH, KTÓRY DOTYCZY MOŻLIWOŚCI ZASTRZEŻENIA ZAMÓWIENIA SPOŁECZNEGO DLA OKREŚLONEJ GRUPY WYKONAWCÓW art. 361 ust. 1 i 2 – INNA NAZWA TO „KLAUZULA USŁUGOWA”

Art. 361. 1. W przypadku zamówień, o których mowa w art. 359 pkt 1 i 2, zamawiający może zastrzec w ogłoszeniu o zamówieniu lub we wstępnym ogłoszeniu informacyjnym, że o udzielenie zamówienia na usługi zdrowotne, społeczne oraz kulturalne objęte

kodami CPV 75121000-0, 75122000-7, 75123000-4, 79622000-0, 79624000-4, 79625000-1, 80110000-8, 80300000-7, 80420000-4, 80430000-7, 80511000-9, 80520000-5, 80590000-6, od 85000000-9 do 85323000-9, 92500000-6, 92600000-7, 98133000-4, 98133110-8, określonymi we Wspólnym Słowniku Zamówień, mogą ubiegać się wyłącznie wykonawcy, którzy spełniają łącznie następujące warunki:

- 1) celem ich działalności jest realizacja zadań w zakresie użyteczności publicznej związanej ze świadczeniem tych usług oraz społeczna i zawodowa integracja osób, o których mowa w art. 94;
- 2) nie działają w celu osiągnięcia zysku, przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników;
- 3) struktura zarządzania nimi lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co wykonawca określa w swoim statucie;
- 4) w ciągu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wszczęcia postępowania o udzielenie zamówienia na usługi społeczne i inne szczególne usługi nie udzielono im zamówienia na podstawie tego przepisu przez tego samego zamawiającego.

2. W przypadkach, o których mowa w ust. 1, umowa w sprawie zamówienia publicznego nie może zostać zawarta na okres dłuższy niż 3 lata.

Podane w przepisie kody CPV dotyczą zamkniętego katalogu usług. Kolorową czcionką zaznaczyliśmy te rodzaje usług, które podmioty ekonomii społecznej najczęściej realizują.

CPV 75121000-0 usługi administracyjne w zakresie edukacji,

CPV 75122000-7 usługi administracyjne w zakresie opieki zdrowotnej,

CPV 75123000-4 administrowanie osiedlami mieszkalnymi

CPV 79622000-0 -usługi w zakresie pozyskiwania pracowników świadczących pomoc domową

CPV 79624000-4 usługi w zakresie pozyskiwania personelu pielęgniarskiego

CPV 79625000-1 usługi w zakresie pozyskiwania personelu medycznego

- CPV 80110000-8 usługi szkolnictwa przedszkolnego
- CPV 80300000-7 usługi szkolnictwa wyższego
- CPV 80420000-4 usługi e-learning
- CPV 80430000-7 usługi edukacji osób dorosłych na poziomie akademickim
- CPV 80511000-9 usługi szkolenia personelu
- CPV 80520000-5 usługi placówek szkoleniowych
- CPV 80590000-6 usługi seminaryjne
- CPV 85000000-9 usługi w zakresie zdrowia i opieki społecznej
- CPV 85100000-0 usługi ochrony zdrowia^[L]_[SEP]
- CPV 85200000-1 usługi weterynaryjne^[L]_[SEP]
- CPV 85210000-3 ośrodki pielęgnowania zwierząt domowych
- CPV 85300000-2 usługi pracy społecznej i podobnej
- CPV 85310000-5 usługi pracy społecznej
- CPV 85311000-2 usługi opieki społecznej obejmujące miejsca noclegowe
- CPV 85311100-3 usługi opieki społecznej dla osób starszych^[L]_[SEP]
- CPV 85311200-4 usługi opieki społecznej dla osób niepełnosprawnych
- CPV 85311300-5 usługi opieki społecznej dla dzieci i młodzieży^[L]_[SEP]
- CPV 85312000-9 usługi opieki społecznej nieobejmujące miejsc noclegowych
- CPV 85312100-0 usługi opieki dziennej
- CPV 85312110-3 usługi opieki dziennej nad dziećmi^[L]_[SEP]
- CPV 85312120-6 usługi opieki dziennej nad dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną
- CPV 85312200-1 dostarczanie zakupów do domu
- CPV 92500000-6 usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne usługi kulturalne
- CPV 92600000-7 usługi sportowe
- CPV 98133000-4 usługi świadczone przez organizacje społeczne

CPV 98133110-8 usługi świadczone przez stowarzyszenia młodzieżowe

ASPEKTY SPOŁECZNE

- POZACENOWE KRYTERIA OCENY OFERT art. 242 ust. 2 pkt. 2 PZP

Zamawiający ma prawo ustalić takie kryteria oceny ofert, które pozwolą na wybór oferty spełniającej w największym stopniu jego oczekiwania.

Art. 242. 1. Najkorzystniejsza oferta może zostać wybrana na podstawie:

1) kryteriów jakościowych oraz ceny lub kosztu;

2) ceny lub kosztu.

2. Kryteriami jakościowymi mogą być w szczególności kryteria odnoszące się

do:

1) jakości, w tym do parametrów technicznych, właściwości estetycznych i funkcjonalnych takich jak dostępność dla osób niepełnosprawnych lub uwzględnianie potrzeb użytkowników;

2) aspektów społecznych, w tym integracji zawodowej i społecznej osób, o których mowa w art. 94 ust. 1;

3) aspektów środowiskowych, w tym efektywności energetycznej przedmiotu zamówienia;

4) aspektów innowacyjnych;

5) organizacji, kwalifikacji zawodowych i doświadczenia osób wyznaczonych do realizacji zamówienia, jeżeli mogą one mieć znaczący wpływ na jakość wykonania zamówienia;

6) serwisu posprzedażnego, pomocy technicznej, warunków dostawy takich jak termin, sposób lub czas dostawy, oraz okresu realizacji.

KIEDY SAMORZĄD MA W SWOICH ZASOBACH WŁASNE PODMIOTY EKONOMII SPOŁECZNEJ, ZAMÓWIENIA Z WOLNEJ RĘKI I TRZY WARUNKI art. 214 ust.1 pkt. 13 PZP

Art. 214. 1. Zamawiający może udzielić zamówienia z wolnej ręki, jeżeli zachodzi co najmniej jedna z następujących okoliczności: (...)

13) zamówienie udzielane jest przez zamawiającego, o którym mowa w art. 4 i art. 5 ust. 1 pkt 1, osobie prawnej, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki:

a) zamawiający wspólnie z innymi zamawiającymi, o których mowa w art. 4 i art. 5 ust. 1 pkt 1, sprawuje nad daną osobą prawną kontrolę, która odpowiada kontroli sprawowanej przez nich nad własnymi jednostkami, przy czym wspólne sprawowanie kontroli ma miejsce, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki:

- w skład organów decyzyjnych kontrolowanej osoby prawnej wchodzi przedstawiciele wszystkich uczestniczących zamawiających, z zastrzeżeniem, że poszczególny przedstawiciel może reprezentować więcej niż jednego zamawiającego,
- uczestniczący zamawiający mogą wspólnie wywierać dominujący wpływ na cele strategiczne oraz istotne decyzje kontrolowanej osoby prawnej,
- kontrolowana osoba prawna nie działa w interesie sprzecznym z interesami zamawiających sprawujących nad nią kontrolę,

b) ponad 90% działalności kontrolowanej osoby prawnej dotyczy wykonywania zadań powierzonych jej przez zamawiających sprawujących nad nią kontrolę lub przez inne osoby prawne kontrolowane przez tych zamawiających,

c) w kontrolowanej osobie prawnej nie ma bezpośredniego udziału kapitału prywatnego

ETYKIETY SPOŁECZNE art. 104 PZP

Art. 104. 1. W przypadku zamówień o szczególnych cechach środowiskowych, społecznych lub innych, zamawiający, w celu potwierdzenia zgodności oferowanych robót budowlanych, dostaw lub usług z wymaganymi cechami, może w opisie przedmiotu zamówienia, opisie kryteriów oceny ofert lub w wymaganiach związanych z realizacją zamówienia żądać od wykonawcy określonej etykiety, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki:

- 1) wymagania etykiety dotyczą wyłącznie kryteriów, które są związane z przedmiotem zamówienia, i są odpowiednie dla określenia cech robót budowlanych, dostaw lub usług będących przedmiotem tego zamówienia;
 - 2) wymagania etykiety są oparte na obiektywnie możliwych do sprawdzenia i niedyskryminujących kryteriach;
 - 3) wymagania etykiety są opracowywane i przyjmowane w drodze otwartej i przejrzystej procedury, w której mogą uczestniczyć wszystkie zainteresowane podmioty, w tym podmioty należące do administracji publicznej, konsumenci, partnerzy społeczni, producenci, dystrybutorzy oraz organizacje pozarządowe;
 - 4) etykiety oraz wymagania etykiety są dostępne dla wszystkich zainteresowanych stron;
 - 5) wymagania etykiety są określane przez podmiot trzeci, na który wykonawca ubiegający się o etykietę nie może wywierać decydującego wpływu.
2. Przez etykietę, o której mowa w ust. 1, należy rozumieć każdy dokument, w tym zaświadczenie lub poświadczenie, który potwierdza, że obiekt budowlany, produkt, usługa, proces lub procedura spełniają wymagania konieczne do uzyskania etykiety.
3. W przypadku gdy zamawiający nie wymaga, aby roboty budowlane, dostawy lub usługi spełniały wszystkie wymagania etykiety, wskazuje mające zastosowanie wymagania etykiety.
4. Jeżeli wymagana jest określona etykieta, zamawiający akceptuje wszystkie etykiety potwierdzające, że dane roboty budowlane, dostawy lub usługi spełniają równoważne wymagania określonej przez zamawiającego etykiety.
5. W przypadku gdy wykonawca z przyczyn od niego niezależnych nie może uzyskać określonej przez zamawiającego etykiety lub równoważnej etykiety, zamawiający, w terminie, przez siebie wyznaczonym akceptuje inne odpowiednie przedmiotowe środki dowodowe, w szczególności dokumentację techniczną producenta, o ile dany wykonawca udowodni, że roboty budowlane, dostawy lub usługi, które mają zostać przez niego wykonane, spełniają wymagania określonej etykiety lub określone wymagania wskazane przez zamawiającego.

6. Jeżeli dana etykieta, która spełnia warunki określone w ust. 1 pkt 2–5, określa również wymagania niezwiązane z przedmiotem zamówienia, zamawiający nie może żądać tej etykiety. W takim przypadku zamawiający może opisać przedmiot zamówienia przez odwołanie do tych wymagań etykiety lub, w razie potrzeby, do tych jej części, które są związane z przedmiotem zamówienia i są odpowiednie dla określenia cech zamawianych robót budowlanych, dostaw lub usług.

ZAMÓWIENIA ZWIĄZANE Z REWITALIZACJĄ art. 11 ust. 5 pkt. 5 PZP

JST może zastosować wyłączenie ze stosowania przepisów ustawy PZP i zlecić je organizacjom pozarządowym i spółdzielniom socjalnym pod warunkiem spełnienia pewnych warunków:

Art. 11.5 Przepisów ustawy nie stosuje się do zamówień o wartości mniejszej niż progi unijne:

(...)

5) których przedmiotem są usługi lub roboty budowlane realizujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne zawarte w gminnym programie rewitalizacji oraz wykonywane na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o których mowa odpowiednio w rozdziałach 4 i 5 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485), jeżeli zamówienia te udzielane są:

a) przez gminę lub gminne jednostki organizacyjne organizacjom pozarządowym lub spółdzielniom socjalnym, a przedmiot zamówienia należy do działalności statutowej wykonawcy lub

b) w celu aktywizacji osób mających miejsce zamieszkania na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o której mowa w rozdziale 5 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji;

ZASTRZEŻENIA ZAMÓWIEŃ O WARTOŚCI PONIŻEJ 130 TYS. ZŁ TYLKO DLA SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH – art. 15 a ustawy o spółdzielniach socjalnych

Art. 15a. 1. Jednostka sektora finansów publicznych udzielając zamówienia, które nie podlega ze względu na jego wartość ustawie z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. poz. 2019 oraz z 2020 r. poz. 288, 1492 i 1517), może zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie spółdzielnie socjalne, działające na podstawie ustawy lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, z uwzględnieniem przepisów art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

2. Informacja o zastrzeżeniu, o którym mowa w ust. 1, musi znaleźć się we wniosku o uruchomienie procedury udzielenia zamówienia publicznego oraz w odpowiednich dokumentach postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

6. Na zakończenie. Komu zlecać? Gdzie szukać potencjalnych wykonawców? Dolnośląski rynek ekonomii społecznej.

Rozważając zalety stosowania klauzul społecznych oraz uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, powinniśmy, przede wszystkim, mieć na uwadze ich wielowymiarowy efekt, ponieważ oprócz „zwykłej” realizacji zamówienia publicznego w sposób celowy, uzyskujemy walor/korzyść społeczną, która może być również „policzalna” (np. obniżenie wydatków finansowych na zasiłki z Urzędu Pracy, czy świadczenia pomocy społecznej).

Dodatkowo, o czym zostało już powiedziane przy temacie współpracy finansowej JST-PES, budujemy potencjał ekonomii społecznej z korzyścią dla całej społeczności lokalnej i, w efekcie, kreujemy samorząd jako odpowiedzialny społecznie.

Zachęcamy dolnośląskie samorządy do podjęcia próby powierzania „poważnych” i długich zadań podmiotom ES (w oparciu o Ustawę OPP) oraz traktowania PES jako

potencjalnych wykonawców zamówień publicznych, zgodnie z trybami PZP, ale głównie w ramach procedur zakupowych do 130 tys. złotych - w realizacji zamówień podprogowych upatrujemy największy potencjał dolnośląskich PES.

Myśląc strategicznie o rozwoju gminy lub powiatu, należy uwzględnić miejsce i rolę podmiotów ES, a zwłaszcza ich funkcję, w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych. Zachęcamy Państwa do próby sprawdzenia podmiotów ES jako partnerów współpracy finansowej. Oczywiście należy zlecać PES tam, gdzie uzasadnia to charakter i rodzaj zamówienia, czy zakupu. Szczególnie w realizacji usług społecznych użyteczności publicznych możemy znaleźć w podmiotach ES dobrego partnera.

Informacji o potencjalnych wykonawcach zamówień publicznych wśród PES najprościej szukać za pośrednictwem ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (Wrocław, Wałbrzych, Jelenia Góra, Legnica) oraz Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej, który prowadzi bazy PES w regionie i ma wiedzę na temat ich działalności usługowej i wytwórczej.

Wydarzenia na rzecz ekonomii społecznej organizowane przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej w dalszym ciągu będą naceLOWANE na edukację, w tym prezentację dobrych praktyk z obszaru współpracy finansowej pomiędzy JST i PES oraz inicjowaniu współpracy międzysektorowej. Zapraszamy zarówno przedstawicieli samorządu, jak i reprezentantów podmiotów ekonomii społecznej do uczestnictwa w działaniach „Dolnośląskiej Ekonomii Społecznej”, a także do indywidualnego kontaktu z kadrą DOPS i wspólnego kreowania ekonomii społecznej na Dolnym Śląsku.

Opracowanie: Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej

Korekta merytoryczna i prawna: Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych

Publikacja bezpłatna, 2023

Niniejszy materiał ma charakter informacyjno-promocyjny, nie stanowi doradztwa prawnego.

Projekt "Dolnośląska Ekonomia Społeczna" współfinansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014 - 2020, Oś Priorytetowa 9 Włączenie Społeczne, Działanie 9.4 Wspieranie gospodarki społecznej.